

11. ԲԻԴԵՆ ԵՆԶԻԿԱՐԳԵՐՆԻՆ
 ԴՈՐՈՒՆ ԵՐԲԻՆԵՔ ԼՐԱՅԻՆԵՐԵ՝
 ԻՏԻՆԳԻՐԵ ՊԻՆԻ ՃԱՏԵՆ Ե
 ԼՐԱԳԵՐՈՅ ԶԵՐԱՅԵՐԵԻՆ ԵԼԻՐԵՐԵ
 ՈՒ ԻՏԻՆԳԻՐԵ ՊԻՆԻ ԵՂԵՆԻՆ Ե

Բարձր Հարք. Բարձր Հայք, ո՛հ բո աշ
տանակի լոյսը շատուց պիտեւր վառաւեր .
քո խնայն տարածեաւ՝ յիցապատ Հայաստ
տանին կամարը քո լուսով պիտի լուսաւոր
ուելոյ, ինչէր այն, որ դիւր կտանայոյ . . .

Հայրենեաց առեւտրանշաց օտները ք. վե-
րայ պէտք էր համառօտային յառաջագոյն.
եղ էր որ յաղագիցւոյ . . . լուէ լուէ, լիւծ-
ու լի զու. , զեռ ճաղ եւ . մի շատ վերէն
խոյանար. զեռ ժամանակէ առնել . Հա՛ն
տաւր առ այժմ Հայրենասիրաց, թող աւրախ
լինին, աղաւթեանէ. Կորին ալ պիտի ճանա-
լէ թէ ուսումն յառաջ ու մեծ է քան ըշ-
կոյր ճահարութիւն. ճահարութիւնն որոյ
խաւարին եւ միշտ վառնդաւոր է ճանա-
պարհ. հետեւաբար Ազգասիրական եւ բա-
րոյսական միջոցներէ հեռու .

Հայրս մէջ հետեւաբարականից լինելու կը-
հրաւիրենք մեր Արդոյ ընթերցողները հե-
տեւեալ նամակը կարդալ .

Ազգասիր Խաւարդիւր Արծաթիկին Տարօնոյ .
Ի Կորին 1863 (Յունիս 11)

Ձեր Ազգասիրական ոգւով խմբագրեալ
Արծաթիկին Տարօնոյ թաւալեալ Հայրենա-
սէր թեւօք Աստուածայան Արծաթիկին ի-
Մամիկոնեան աշխարհէն՝ բաւական առե-
նէ ի վեր Հայրենասիրաց ազատային համա-
ձայն պատասխան եւ ազգայնոյ լուրեր բե-
րելով Հայրենեաց սիրով փառաւած նախա-
կան գրաւորն անդառա՛մ սրտաւթեանց եւ
միանգամայն հրճուանոց անձնագործ կիւ-
լտեցանելով Մամիկոնեան երջանիկ Հայ-
տասան աշխարհը թէ դարձեալ իւր նախնի
միառացն եւ ըստ մեծի մասին իմաստու-
թեան ժամանելու համար բարեկտորգ յա-
ռաջագիծութեանց եւ լուսաւորութեանց
ձեռք զարկերէ, բանալով վարժարաններ եւ
գաղթները, եւ ամէն մեկին անուան ազգա-
կան Ինքնագանց եւ բարեբարաց անուամբ
պալկեալ. յուսովից եւ՛ որ անշուշտ անոնց
Ազգասիրական ձիւրքերն ու բարեմասնու-
թիւնքն յեղատակելով՝ սիրաւորնին պնդանի
եռանդեամբ առք բուած հանձարս ից ա-
շտկեալներ տաւջ պիտոր գան . . . ահա
պիտոյ ըլլան այն անմահ բարեբարաց հա-
րազստ որդիները, իւրեց հաստատ մնալն
միմայն միշտ պարծանոց, Տարօնեան վի-
ճակաց իսկապէս ցնծութիւն . եւ Ազգիս
այնչափ աստիճանէ ի վեր քաջա՛մ թշուառու-
թեանցն արդարեւ միեմարութիւն .

Ինչպէս որ մեք յիշելով այժմիկ Ազգա-

սիրակա ձեռնարկութիւններ յոնչափս կու-
րախ սնամբ անշուշտ եւ՛ որ դուք եւ Ազ-
գայինքս սիրտի տրտմանաք՝ երբ լսելու ըլ-
լաք Կարմայ մէջ Ազգասիր երիտասարդաց
շնորհիւ կանգնուած բարեմասնակէ ազգ-
օգուտ ԲՆԹԵՐՅԱՆԻՆ լեզուի լուրը, որոյ մի
արդանակց հետեւեալութեան
Օրը 1863 փետրոյ 7ին բացուեցաւ Արշարու-
նի ընկերութեան անուամբ, յիշեալ երիտա-
սարդաց եւ Ազգիս լուսաւորութեան լազ-
ձագոյ Արդոյ հասարակութիւն ըստ անձ-
ղիւր կարողութեան տաւառաձեռն օժանդա-
կութեանեղով որոյ նպատակն էր յ Արայն
բանիմը օրինակ Ազգային ամենապատանի
գրադրաց եւ հանդէսմտութեամբ մի ձեռք
բերելով հին բաժանարարաց եւ հասարակու-
թեան ընթերցմանն նախընտրու, մինչեւ որ
Երկնից յաշոյտ թեամբ ու ազգասիրաց
շնորհիւ օր ըստ օրէ յառաջագիծելու
ի կատարելագործուի . Առ այժմ Ազ-
գիս մէջ քանուած եւ ի լոյս ընծայուած օ-
րագիրներ եւ հանդէսներն գրեթէ ըստ մե-
ծի մասն կը դուրսնան որոյ թիւն 11ին
կանդուէ եւ բուռնօրէն առնէն ի վեր է որ
անկախն իւր գործը ամենայն դիւրա-
ւեամբ եւ յաշուութեամբ կ'ընթանակէ,
ամէն օր եւ ամէն ժամանակ բալկէ, ուր
հասարակութեան խառն բնդմութիւնը կը-
ղկմէ յաժարութեամբ՝ որտե եւ փոփօքս-
նօք, եւ հասարակ կուրսի եւ թղթա-
րեւի օժան, մինչ գրեթէ նախարաններն ան-
գամ սկսեալն ինքեղ շատերն սոքն փե-
րայ կ'ընտ ունկրել կ'ընտ ընթերցմանց,
որք եւ ըստ մեծի մասն քաղաք եւ Հա-
յոյ պատմութիւնք, որոնցմէ բիւրանդամ
հրագրակիսն ձայներ կ'արձանան եւ
օրհնութեան ռաւմարթութեանեղ իմասին
առ օրն սեւեռ ձեռնադիւթեան հիմնու-
ղիւր ելլոյ Ինքնաբոյ անգուց . Արքա
եւանդիստ կ'ընտ հասարակական ազ-
գօգուտ իրաւաւր միջոցաւ Ազգիս ընդ հա-
նուր հասարակութեան, որք խաբէմնոյ յո-
րաւել գործեալն կ'ընտ անշուշտ աշխու-
րակն անոնց, նպագէն կ'ընտ անշու-
նակ երթաւորութեանց փոխ փոխանելով
միշտ եւ հանդուգ աջակց եւ օգնական
ըլլան սիրով եւ մաշտաւութեամբ, եւ արդա

կենդանութիւնն հաստատուած զայն հա-
մար երբեմն երբեմն անձնական շահերը
նկէ բանիւ եւ գործով. չխնայել իւրեանց
կազմանէ հարկ եղած քաջալերութիւնները,
որպէս զի օր ըստ օրէ բարգաւաճելով Աշ-
գիտ տաղաղայ երջանկութեան եւ բուսա-
րութեան ժիւղ միջոց եւ պատճառն բլրա-
մասն եւ այլն

Վերադառնալ Արշադնեայ ինքնեցարանին
Ն. Պետրոս Մարտիրոսեան օծնեց
Դրժակ ոչ Լրժակիկից Տարծոյ Ե

ՓԵՌԵՐԻՍ ՏԵՐԵՐԵՐԶ

ԾՆԵՂԵԼՆ ԵՒ ԳԼՇԿԵԼ ՈՒ-
ԹԵԼՆ

ՎԵՇՓԵՆ ԿԵՅՈՒՆԵՐ ՕՍՄԵՆԵՆ
ՍՈՒԹՆԵՐ ԳՏՄԻԼ ԵՕԻՕ ԵՆ
ԲԵՐԵՐԵՐ ԹԵՐԵՐԵՐԵՆ

Օմանեան պիտութեան ամէն հպատակ
ազգաց սիրտերը լի աւրախութեամբ եւ բեր-
կութեամբ հանապաղ օրհնարան եւ գոհ
են Ամենակալ Արարչէն. որովք այսպիսի դա-
րու մը պարզ եւ ան շնորհիւ այնպիսի վտեմ
եւ առատադու թ ինքնակալ իմը հովանեաց
ներքեւ կը գտնուին, որ հաւասար խնամքով
եւ անխորի իրաւունքով զամենքը ի մի յա-
ռաջող իմութիւն եւ յերջանկութիւն կա-
ռաջեցրդ է. Ուստի եւ ամենայն հոգի երախ-
տագետ յանկեղծ զգացմանց կ'ապրանք
յուշիւ 12ին հրաշափառ առար յորում կը-
ցանկաւ շնորհատրեղ նորին Կայսերութեան

Օգոստոսիսա Արքային Սուրբան Ազատիւ
Ազնիւ իւանին Շնորհեան եւ պահովալու-
թեան հարեղարձգ. այն օր ամէն սիրտ իր
միջոց պայմաններին մտադրած եւ ամէն
անձը իւր պիտոյքը իւրաքանչիւր քր իր ու-
նեցածով շքեղացուցանել կ'ընենար այս փա-
ռաւորածը, որը զարդերով արք հանդէսնե-
րով, որը ինձօքնեքով որը եղբերակեր. . . Եւ
ամենեքոյն հաստատ ի մի ձայն օրհնեցական
կ'ընենային ճարտարագործութիւնն իր յերկնից
կամար առ. Ամենակալն իսաւն նուազելով
թշուարն իւր եւ ջանկէն, ձեռն ու մանկութիւն,
կ'ըցցէ Սուրբան Աշգի. . .

Իսկ եւ բարութիւն անոյշ ինձեւք ընդունէ

Արարիչ մեր այս մաղթանքները, մաղթանք
զոր եւ անկեալն Հայաստան շատ ճիւղերուն
զամէն ազգեր անդադար կ'օծեն իւրեք. վա-
սըն զի եւ ինքն շատ քան զուրիշներ արժան
եղած է այս մեծափառ Կայսերութեան շը-
նորհքները վայելել. եւ իւր անբիծ հաւա-
տարմութեամբ կ'յուսայ շատ եւս վայելել:

Այս Հայաստանի վերալի անձը իր միշտ
հաւատարմ հոգատակութեան հետ իրեն մեր-
ձակայք իւրութեան յորը մեծ ունի առ այս
Տէրութիւն. ուրեմն կ'ըցցէ յաւելք Օ-
մանեան արքայութիւն.

զի կ'ըցուցէ զՀայութիւն:

Սոյն տարեկարծի հանդէսը Կարնայ միջ
մեծ փառաւորութեամբ կատարուերէ. ինչ
պէս զանազան նամակներէ կ'անգեկանա՞ք:

ԸՅՅԵԼ ՈՒԹԻՒՆ ՏԵՐՕՆՈՅ

» ԺՆՇԼԵՐ ԵՐ ԽՈՒՐԵՐ Ի ԽՈՒ-
ՐԵՐԻ, ԵՔԵՍ ԸՆԿՈՒՄ ԵՒ ՆՈՒՄ:

ՎԱՍԿԵՐԵՆ ԻՍԿՈՒՆ,
ՊԵՏ ՄԻՐԱԼՅՈՐ:

Սթափիւր թշուառ Տարծոյ, աչքերդ ի վեր
ձդէ, ահա կուգայ մի վն հազուն գէպ իբեղ
որոյ քայլափոխից ընդ առաջ ե կ'ից արդա-
րութիւն ու իրաւունք կ'ծաւալեն, պատկ
իշխանութիւն իւր փառմ քակտի վերայ ինչ
պայտ առ եւ գեղեցիկ կ'փլվայ, գթութեան
շնորհաց սրտիկն այն, բազուկները ի բարձր
եւ ափունք ի բաց իրկութիւն կ'ափաէ ձեզ,
ն զրկեալ, հարստա հարեալ, յափշտակեալ,
կիզեքեալ, չարչարեալ սպանեալ ժողովուրդ
ահա ձեր կեանքն ու փրկութիւնն բերած
կ'ափաէ ձեզ. Սեմ Իսմայիլ Պէյը, Օմա-
նեան քանակի հզօր Է իմաստուն զօրագետը:

Եւ այդէս կուգայ նա, որոյ սիրտը երկնից
Կախակեալութեան շնորհներով զեղուն եւ
Օմանեան Կայսերութեան արդար իրա-
ւամբ եւ բարեգութ ինձածք լի:

Վճարատանները մեր են, որ զձեզ կ'ա-
սանեցնէին, եւ ձեք թեւ կայքը թեւ կ'անըր
կ'իւրէին, այհա նոքա կապուած այս իշխանի
ձեռք, եւ նորա ստիչ հետ կ'ընթանան,
որը կ'չարչարուի, որը կ'առաւել, ամենեքեւ
ձեր իրաւանց ստիւն տակ դերիկն, ազ-
բատներ:

Չէր իրաւունք, որ անկորոյս ենթադրուի, թէ
բաւական է, որ զԱստուածն ի բարձունց եւ
զկայսն ի գահոյնց կ'ստնարհեցնեն զիւր
իշխիր իննիւ անբաւին, տեսէք այդ ձեր
աղոյ աղաներ, որոց բանքան դուր կարուե
նք, կ'աշտէիք զիրենք երկիւզիւ, եւ ձեր
այցելութեան պատգմ յոյ մի ալ չստէիք
... ազգասներ, Աստուած նաեւ տնջօրսե
րուն ալ այց կառնէ, ճանաչենք եւ Աստա
ստնաւով թեան ճաղով թագարայպէս յան
կարծի ծագի, եւ կ'ըստաւորէ մթացեալ
խորշերը :

Վեր կայէք երգ ի հոգի ձայն ի բերան
փառքի ի իրկնս փառքի Պօ խոնարհեցէք :
Նտխախնաւթութիւն եւ կ'ստերութիւն փրկ
կիւ եւ օգնական են ձեզ :

Իեռ հրաշքները պիտի տեսնանք . . . :

Սեմ իսմայիլ պէյ թարգմագոյն արտե
նութեամբ եկած է յայցելութիւն հպատա
կաց եւ գնալ ի հնազանդութիւն ամեւ մօտ
կանգի անուանեալ քաղաքը, որոնք թաղէշոյ
կողմնին, եւ անցեալ աշուն իրենց ազըս
տամբ աւ յանդարն փորձը յայտնեցին, բա
ղաբական բանդի վերայ յարձակումն ընե
լով, եւ իրենց ընկերները՝ որ յանցանքով
բռնուած էին խիցին տարին :

Աւելայն դեռ այն տեղը չհասած, աւր որ
իւր այցելու ոտքը կոխեց՝ զրկանքները գը
տաւ եւ ճմլեց, բարբարոսները իբրեւ ցանկ
օճապատ շրջապատած էին այս աշխարհի
խեղճ հպատակներ, եւ կ'սայթէին ի վերա
եւ ի մահ ամէն կողմէն հպատակներ կասեմ,
որք գրեթէ բոլորեալ Հայք են :

Ինուսէն մինչեւ ի Մուշ հասաւ՝ բազմա
թիւ խղճսլեաց իրաւունքները շնորհեց, մին
չեւ տասն տարուան խլածներ կերածներ
այսօր դուրս կուգան, եւ իրենց տերերուն
կ'համին, ամենապատիւ եւ անհղատարտա
փառներ ի մօխի թաւալելով կ'տոկան անարգ
յանդիմանութեանց շարշարանաց եւ կ'ապա
նաց ներքեւ. զորս իրաւունք կ'ստնարհեցնէ
եւ կ'թափէ անիրաւաց դաշաթան վերայ :

Բայր գեղերու թէսներ եւ հասարակու
թիւն, որոց հանդիպելու փաս կամ վտանգք
բրդերէն, արտօնութիւն եւ շնորհք ստա
ցած են վսեմ իշխանէն համարձակ բողոքե
լու, որոց դաւան եւ վճիռ այնպէս կ'տեսնայ,

ինչպէս կարծես ծրկեային մի զօրութիւն կա
հոգի մը զպեցած լինի, այլին եւ մեծաաւ
մէկ հաւատարմութիւն ունին նորա կ'բազ
մաց եւ ալաց առջեւ :

Իսմայիլ պէյ իբրեւ հրեշտակ մի եկաւ
շնորհքներ տիպեց այս աշխարհը, եւ այնպէս
ալընդաւնուեցաւ ոչ միայն ի պատիւ երեսաց
այլ ի սիրտ խորին զգացմանց ամէն մարդ
կանց :

Այսօր կ'մեկնէ Մուշէն ի Մօսկան եր
թաւու, իւր հետ տանելով բոլորեց հոգւոց
օրհնարան բարեմաղթութիւնները. եւ նսցա
թողով իւր եւ բարեխնամ կայսեր անմահ
երախտեաց յիշատակ եւ բարեաց պարտքի դր :

Կը յուսանք որ շուտով վերադառնայ,
վստնի կարճ եղաւ միջոց, Մուշի անթաւ
զրկանաց վեճերը խտակել, եւ դեռ կ'ապ
ապիւնին ետեւաները բացայայտ բողոքել
իրենց կրածները. . . ո՞ր երկիւզ որ կաշկանդիր
եւ անյոյս արեւելի թշուարեղացոց սիրտերը
վստնի չէին տեսնուի որ քրդի տարած զը
կին յետս առնուէր :

Կիմանաւ որ Տարսնոյ հայ հասարակու
թիւն աղերագիրմը մատուցելու նորին վսե
մութեան քանիմը գլխաւոր խնդիրներով,
որոյ իմաստ քաղելով կամ նոյն իսկ աղերսա
գրի օրինակը ձեռքերնիս բերելով՝ յաջորդ
թիւերու մէջը կ'հրատարակեմք : Ի շնորհ
սորա լի յուսով կ'ապաւեն իշխանին յաղթա
կան դարձին, եւ ինքնալ իւր ազնիւ բարե
օրաութեամբ արգէտ խառացած է այն խըն
դրոց կատարման ջանալ, շնորհիւ կ'արեւա
կան մեծութեան Սուլթան Ապտալէ Ազեդ
լիանին, որում փառք եւ անձնական հպա
տակութիւն օրհնէնքներով ամէն մարդ կ'ային
օրաբերէն կ'աօնուի երախտապարտ հոգւով :

Մեր բարեկամ Արդոյ Պ. նամակագիրը
տոյն թիւերդարանի պայմաններու աւ կանոն
ներ դրկանէ Արծուիկի միջոցաւ հրատարա
կել, զոր կ'թողումք յաջորդ թաւով :

Իմաստիւր Տարսնոյ Արծուիկիս
Գ. . Սուլթանական ճեւ Պ. Արծուիկի
Ի ՏՊԵՐԸՆԻ Պ. . ԱՐԾՈՒԹԻՅՆ
Ի ՏԵՐՕՆԻ Ս. Կ. Հ. Պ. ԱՆԵՔ . .